niedziela, 24.03.2024

Sprawiedliwa Wśród narodów Świata i Polka Ratująca Żydów pod Okupacją Niemiecką

Sprawiedliwa Wśród Narodów Świata

Zgromadzenie Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus zostało założone przez sługę Bożego Anzelma Macieja Gądka OCD (1884–1969) i czcigodną sługę Bożą Teresę Janinę Kierocińską (1885–1946) 31 grudnia 1921 r. Posługa Zgromadzenia Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus w okresie przedwrześniowym ukierunkowana była głównie na wychowanie dzieci i młodzieży. Siostry prowadziły ochronki, przedszkola, prywatną szkołę powszechną, kursy szycia i haftu dla dziewcząt. Mimo doświadczanego ubóstwa były wrażliwe na potrzeby innych i angażowały się na polu charytatywnym.

Wybuch II wojny światowej spowodował przerwanie lub modyfikację dotychczasowych form działalności. Matka Teresa Kierocińska podejmowała decyzje, które łączyła z heroicznym zawierzeniem Bożej Opatrzności. Wobec dramatycznie pogarszającej się sytuacji społeczeństwa, siostry uformowane przez swą założycielkę m. Teresę Kierocińską wiedziały, że żaden człowiek potrzebujący nie może odejść od furty, zanim nie otrzyma stosownej pomocy, choćby to miał być ostatni kawałek chleba. W sosnowieckim klasztorze przy ul. Wiejskiej 25 w krótkim czasie powstał nieformalny sierociniec i dom niemowląt. Pierwszym dzieckiem żydowskim, które znalazło schronienie w domu zakonnym sióstr karmelitanek w Sosnowcu, była Liliana Maria Wilczyńska (1936–1951), znana siostrom jako Marysia. Trafiła ona pod dach zakonny przez pośrednictwo ks. Mieczysława Zawadzkiego proboszcza w Będzinie. Wraz z Marysią przyjęto na teren klasztoru jej babcię – Manię Matlę Pinkusową (1890–1970). Osoby te pozostały wśród sióstr do końca działań wojennych. Przez pewien czas na terenie klasztoru ukrywali się także inni członkowie tejże rodziny: Irena Wilczyńska z domu Pinkus (1908–1991) – matka Marysi, Herman Haim Pinkus (1880–1945) – dziadek Marysi oraz niezidentyfikowany mężczyzna.

Nieco później – w styczniu 1944 r. przyjęto kolejną dziewczynkę żydowskiego pochodzenia. Była to Teresa Jaworska [Theresia Johewet Rosendahl], licząca blisko rok, przyniesiona do furty zakonnej przez nieznanego bliżej mężczyznę.

W sytuacjach większego zagrożenia na terenie klasztoru ukrywał się Andrzej Siemiątkowski (1932–1998). Był synem ochrzczonej Żydówki Estery z d. Fiszer i Jana Siemiątkowskiego. Andrzej Siemiątkowski przez całe życie utrzymywał bliski kontakt z klasztorem. On także ubiegał się o medal „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata" dla m. Teresy Kierocińskiej.

Skąpa dokumentacja tamtego okresu nie pozwala na odtworzenie pełnego zasięgu pomocy udzielanej Żydom przez karmelitanki na terenie Zagłębia Dąbrowskiego. Oprócz ukrywania ich wewnątrz klasztoru, siostry angażowały się w sieć pomocy poza jego murami, szczególnie przez dostarczanie żywności i odzieży. Ta pomoc docierała do getta i osób ukrywających się w piwnicach kamienic.

Sierociniec utworzony spontanicznie podczas okupacji niemieckiej, w 1946 r. został włączony w struktury „Caritas" diecezji częstochowskiej. Od tej pory placówka nosiła nazwę Domu Dziecka im. Dzieciątka Jezus. Wśród jego wychowanków znalazły się kolejne dzieci żydowskie, które trafiły tam już po zakończeniu działań wojennych. Od 1945 r. przez okres jednego roku przebywała w nim Danuta Rajska [Daniela Reiss]. Dziewczynka ta podczas okupacji była ukrywana w domu Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi w Międzylesiu (Warszawa). W okresie migracji powojennych przybyła w swe rodzinne strony, gdzie spotkała się ze swymi ciotkami.

W gronie sosnowieckich karmelitanek był także chłopiec żydowski Józef Bombecki (ur. 1940). Trafił do sióstr w 1947 r. i pozostał w domu dziecka aż do uzyskania pełnoletniości i usamodzielnienia. Zdobył zawód, założył rodzinę i przez całe życie pozostawał w bliskim kontakcie z domem zakonnym.

W okresie okupacji hitlerowskiej – za wiedzą m. Teresy Kierocińskiej – schronienia udzielano także na terenie domu zakonnego w Czernej. Od połowy 1943 r. przez kilka miesięcy ukrywały się tam dwie siostry Franciszkanki Służebnice Krzyża z Lasek pochodzenia żydowskiego: s. Teresa Zofia Landy (1894–1972) i s. Katarzyna Zofia Steinberg (1898–1977). Zostały one skierowane do domu rekolekcyjnego karmelitanek Dzieciątka Jezus przez o. Józefa Prusa (1900–1962), prowincjała karmelitów bosych. Habity franciszkanek i karmelitanek były bardzo podobne, zatem siostry Teresa i Katarzyna, aby nie wyróżniać się strojem, musiały jedynie zamienić swój franciszkański sznur na karmelitański pas. Włączyły się też w rytm modlitw i pracy miejscowej wspólnoty.

Po upadku powstania warszawskiego, w październiku 1944 r. grupa wysiedlonych mieszkańców stolicy zatrzymała się w domu rekolekcyjnym. Wśród tych osób była m.in. ochrzczona w kwietniu 1944 r. Żydówka Maria Leonia Jabłonkówna (1905–1987), była dyrektorka warszawskiego teatru. W tamtym czasie posługiwała się nowymi dokumentami i ukrywała jako Stanisława Jabłońska. Po niedługim czasie od przybycia do klasztoru pierwszej grupy wysiedlonych z Warszawy, z końcem października 1944 r. dołączyła następna. Była to część wspólnoty karmelitanek bosych z klasztoru w Łodzi. Siostry te były najpierw w 1941 r. wysiedlone ze swego łódzkiego klasztoru i zatrzymały się w Warszawie, a następnie dotarły w swej tułaczce do Czernej i tam pozostały przez siedem miesięcy. Ze względu na szczupłość miejsca nie było możliwości udzielenia schronienia zbyt wielu osobom jednocześnie. Prawdopodobnie z końcem października lub początkiem listopada 1944 r. dla osób świeckich siostry znalazły mieszkania u osób prywatnych w wiosce. Tam też przeniosła się Leonia Jabłonkówna i pozostała do stycznia 1945 r.

Pomoc niesiona ludności żydowskiej wiązała się z narażeniem życia nie tylko jednostek, ale całego klasztoru i osób otrzymujących w nim schronienie. Wraz z m. Teresą ryzyko ponosiło ponad 40 sióstr, które w omawianym okresie – choćby okresowo – należały do wspólnoty zakonnej w Sosnowcu lub Czernej. Ich heroiczna postawa miała swe źródło w miłości Boga i bliźniego. Dowodem uznania prawdziwości zasług Zgromadzenia było przyznanie pośmiertnie m. Teresie Kierocińskiej medalu „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata". Odznaczenie zostało przyznane na posiedzeniu Instytutu Yad Vashem w Jerozolimie, dnia 19 lutego 1992 r.

s. Wiktoria Szczepańczyk CSCIJ